

Posiedzenie Senatu RP VIII Kadencji

29 marca 2012 r.

Uchwała w 120-rocznicę urodzin wielkiego matematyka Stefana Banacha

Senator Sprawozdawca Kazimierz Wiatr:

Panie Marszałku! Panie i Panowie Senatorowie!

Chciałbym w imieniu połączonych komisji – Komisji Nauki, Edukacji i Sportu oraz Komisji Ustawodawczej – przedłożyć Wysokiemu Senatowi projekt uchwały z okazji sto dwudziestej rocznicy urodzin wielkiego matematyka Stefana Banacha.

Trzeba zaznaczyć, że zasługi Stefana Banacha dla nauki światowej, zwłaszcza dla rozwoju współczesnej fizyki, w szczególności fizyki kwantowej – a wiemy, że dzisiaj jest to dziedzina rozwijająca się niezwykle dynamicznie, największy eksperyment światowy, akcelerator hadronowy pod Genewą, przecież temu służy – są ogromne. Ale też warto przypomnieć – niedawno wszedł na ekrany film o Bitwie Warszawskiej i tam to pięknie pokazano – rolę, można powiedzieć, zaplecza naukowego. Deszyfranci, kryptolodzy wstawili się także w czasie II wojny światowej rozpracowaniem szyfratora Enigma. A to wszystko swoje źródło miało w polskiej szkole matematycznej, której poniekąd podstawą stał się Stefan Banach.

Oczywiście uchwała ma być docenieniem jego zasług, ma pokazać wkład Polski w naukę światową, ale także ma być zachętą, ma wskazać przykład dla młodzieży, która szuka swojego miejsca w społeczeństwie, w zawodzie, rozważa, czy zostać w Polsce, czy wyjechać, jaki zawód podjąć. Dlatego wydaje się, że jest to jak najbardziej właściwa inicjatywa.

Dziękujemy Polskiej Akademii Nauk, która nas zainspirowała, która nas wspierała.

Ja może na zakończenie tego sprawozdania odczytam tekst jednolity. Trzeba powiedzieć, że inicjatywa podjęcia tej uchwały została zgłoszona przez Komisję Nauki, Edukacji i Sportu. Na wspólnym posiedzeniu naszej komisji i Komisji Ustawodawczej wnieśliśmy szereg poprawek. W druku nr 55S znajduje się jednolity tekst, który odczytam.

„Uchwała Senatu Rzeczypospolitej Polskiej w 120. rocznicę urodzin wielkiego matematyka Stefana Banacha.

Stefan Banach, genialny polski matematyk, urodził się 30 marca 1892 roku w Krakowie. Już w dzieciństwie wykazywał ogromne zdolności matematyczne i lingwistyczne. Mając

15 lat, utrzymywał się z udzielania korepetycji. Pomimo trudności materialnych czasu dzieciństwa i młodości w dorosłym życiu osiągnął światowe sukcesy naukowe.

Trudna sytuacja materialna i życiowa spowodowała, że Stefan Banach nie ukończył studiów wyższych. Był samoukiem. Jego niezwykle talent matematyczny odkrył profesor Hugo Steinhaus, dzięki któremu w 1920 roku otrzymał stanowisko asystenta na Politechnice Lwowskiej. W tym też roku doktoryzował się, a w roku 1922 habilitował i został profesorem Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. W roku 1924 został wybrany na członka korespondenta Polskiej Akademii Umiejętności.

Rok 1922, w którym Stefan Banach ogłosił drukiem swoją rozprawę doktorską, uważany jest przez wielu matematyków za przełomowy w historii matematyki XX wieku. Ogłoszona rozprawa stworzyła bowiem podstawy analizy funkcjonalnej będącej nowym, niezwykle ważnym działem matematyki. Bardzo szybko okazało się, że ma ona istotne znaczenie dla rozwoju nie tylko samej matematyki, lecz także dla innych nauk ścisłych, a szczególnie fizyki kwantowej. Stefan Banach uważany jest przez cały świat za jednego z największych matematyków ostatniego stulecia. Opracował on główne pojęcia i twierdzenia analizy funkcjonalnej, a wyrażenie «przestrzeń Banacha» znane jest matematykom i fizykom na całym świecie.

Stefan Banach był wielokrotnie namawiany do wyjazdu z Polski na bardzo atrakcyjnych warunkach. Między innymi namawiali go do tego tuż przed wojną John von Neumann, twórca teorii gier i informatyki, który przyjeżdżał trzykrotnie w tym celu ze Stanów Zjednoczonych do Polski, oraz amerykański twórca cybernetyki Norbert Wiener. Stefan Banach zawsze odmawiał. Z całą pewnością wyjazd uchroniłby go od ciężkich przeżyć w okresie okupacji i przedłużyłby mu życie. W latach okupacji niemieckiej, aby ratować swoje życie, Stefan Banach musiał zostać karmicielem wszy. Nadwreżenie w czasie okupacji zdrowia spowodowało, że nie zdążył przenieść się do Krakowa na przygotowaną dla Niego katedrę na Uniwersytecie Jagiellońskim. Zmarł we Lwowie w sierpniu 1945 roku. Został pochowany na Cmentarzu Łyczakowskim.

Zasługi Stefana Banacha są wielorakie. Najważniejsze, to ogromny wkład w rozwój nauki światowej i w budowę polskiej szkoły matematycznej. Niezwykle ważne było wykazanie znaczenia wkładu Polaków w dorobek nauk ścisłych. Amerykańska Komisja Nauki z siedzibą w Chicago, dokonując w ostatnich latach przeglądu wiedzy wniesionej do naukowego dorobku współczesnej cywilizacji, wyróżniła spośród wszystkich polskich naukowców Mikołaja Kopernika i Stefana Banacha. Stefan Banach pokazał, że mimo niesprzyjających warunków materialnych i ówczesnego zapóźnienia naukowego Polski można osiągać wyniki na najwyższym poziomie światowym. Jest On ciągle doskonałym wzorem do naśladowania dla polskiego świata nauki i dla naszej młodzieży.

Jesteśmy przekonani, że podjęcie przez Senat Rzeczypospolitej Polskiej uchwały w 120. rocznicę urodzin wielkiego matematyka Stefana Banacha w istotny sposób przybliży Jego sylwetkę oraz zainspiruje wiele osób i całe środowiska do żmudnej, ale owocnej pracy naukowej. Będzie też okazją do namysłu nad rolą matematyki w rozwoju intelektualnym i mentalnym, szczególnie w procesie edukacji młodego pokolenia, nie tylko w obszarze nauk ścisłych i technicznych.

Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej «Monitor Polski»”.

W imieniu komisji rekomenduję państwu tę uchwałę. Dziękuję bardzo.

Senator Kazimierz Wiatr:

Panie Marszałku! Panie i Panowie Senatorowie!

Pan senator Sepioł w zasadzie bardzo mi pomógł jeszcze lepiej uzasadnić, dlaczego przedkładamy tę uchwałę z okazji stu dwudziestej rocznicy, ale zanim do tego uzasadnienia przystąpię – a to być może będzie bardziej emocjonująca część mojej wypowiedzi – chciałbym się odnieść do samego tekstu uchwały.

Otóż kiedy przedstawiałem sprawozdanie połączonych komisji, mówiłem o pierwotnym tekście, do którego komisja nauki zgłosiła potem wiele poprawek. Kolejną grupę poprawek zgłosiły później połączone komisje: Komisja Nauki, Edukacji i Sportu oraz Komisja Ustawodawcza. Trzeba też wspomnieć o tym, że pan senator Zając jest autorem opracowania sprzed kilku lat zatytułowanego „Od Kopernika do Banacha” i wspomógł nas merytorycznie w tym zakresie. Myślę, że będzie miał jeszcze okazję odpowiedzieć panu senatorowi Sepiołowi, skąd taka inicjatywa.

Rzeczywiście jest tak, że dwa dni temu otrzymałem korespondencję od profesora matematyki na Uniwersytecie Jagiellońskim, który przekazał liczne uwagi do prezentowanego tekstu. Wspólnie z Biurem Legislacyjnym dokonaliśmy wnikliwej analizy tego tekstu, mała tego, pani legislator sięgnęła do źródeł, na które pan profesor się powoływał. I okazało się, że nie wszystkie uwagi pana profesora znajdują jednoznaczne uzasadnienie, ale uznaliśmy, że lepiej będzie, jeśli dyskusyjne fragmenty zostaną z tego tekstu usunięte. I taka uchwała może rzeczywiście będzie krótsza, ale i bardziej jednoznaczna, bez kontrowersyjnych sformułowań. Bo okazuje się, że... My piszemy, że był biedny, ale nie wiadomo, czy był biedny, bo różne były okresy w jego życiu; piszemy, że był namawiany do wyjazdu... I tutaj informacje są sprzeczne – był, nie był... Piszemy w tekście o tym, że nauka polska w tym czasie była zapóźniona, a pan profesor przywołuje nazwiska i Wróblewskiego, i Olszewskiego, i Smoluchowskiego, i mówi, że mieliśmy w tym czasie wiele osiągnięć.

Z tych powodów przedstawiam poprawkę w formie jednolitego tekstu, którą zgodnie z art. 81 ust. 4 Regulaminu Senatu wnoszę i proszę o wyznaczenie komisjom terminu na przygotowanie dodatkowego sprawozdania w celu przeprowadzenia trzeciego czytania projektu jeszcze na tym posiedzeniu Senatu.

Tekst poprawki jest następujący.

Treść uchwały otrzymuje brzmienie: „Stefan Banach, genialny polski matematyk, urodził się 30 marca 1892 roku w Krakowie. Od dzieciństwa wykazywał nieprzeciętne zdolności matematyczne i lingwistyczne. Nie ukończył jednak studiów wyższych. Był samoukiem.

Jego niezwykley talent odkrył profesor Hugo Steinhaus, dzięki któremu Stefan Banach w 1920 roku został asystentem na Politechnice Lwowskiej. W tym samym roku otrzymał doktorat na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. W roku 1922 na tej uczelni habilitował się i został jej profesorem. W 1924 roku wybrano go na członka korespondenta Polskiej Akademii Umiejętności, a w 1939 został prezesem Polskiego Towarzystwa Matematycznego.

Rok 1922, w którym Stefan Banach ogłosił drukiem swoją pracę doktorską, uważany jest przez wielu matematyków za przełomowy w historii matematyki XX wieku. Ogłoszona rozprawa stworzyła bowiem podstawy analizy funkcjonalnej będącej nowym, niezwykle ważnym działem matematyki. Bardzo szybko okazało się, że praca ta ma istotne znaczenie dla rozwoju nie tylko matematyki, lecz także innych nauk ścisłych, szczególnie fizyki kwantowej. Stefan Banach opracował główne pojęcia i twierdzenia analizy funkcjonalnej, a wyrażenie «przestrzeń Banacha» znane jest matematykom i fizykom na całym świecie.

Stefan Banach uznawany jest przez cały świat za jednego z najwybitniejszych matematyków ostatniego stulecia. Jego ogromny wkład w rozwój nauki światowej i stworzenie polskiej szkoły matematycznej dostrzegła w ostatnich latach Amerykańska Komisja Nauki z siedzibą w Chicago, która dokonując przeglądu wiedzy wniesionej do naukowego dorobku współczesnej cywilizacji, wyróżniła spośród wszystkich polskich naukowców Mikołaja Kopernika i Stefana Banacha.

Stefan Banach zmarł we Lwowie w sierpniu 1945 r. Został pochowany na Cmentarzu Łyczakowskim.

Podjmując uchwałę w 120. rocznicę urodzin Stefana Banacha, Senat Rzeczypospolitej Polskiej pragnie przybliżyć społeczeństwu zasługi jednego z najwybitniejszych matematyków XX wieku. Ma nadzieję pobudzić środowiska młodych do pracy naukowej, a także stworzyć okazję do refleksji nad rolą matematyki w rozwoju intelektualnym i mentalnym człowieka, szczególnie w procesie edukacji młodego pokolenia, nie tylko w obszarze nauk ścisłych i technicznych.

Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej «Monitor Polski»”.

Taką jednolitą poprawkę składam.

A teraz jeszcze powiem, dlaczego to jest takie ważne i dlaczego to dzieje się z okazji sto dwudziestej rocznicy.

Otóż, proszę państwa, jest wiele aspektów tego zagadnienia. Przede wszystkim na szczęście już do minionego czasu należy okres, w którym nie było matematyki na maturze. Dlatego mówimy, że matematyka to nie są tylko nauki ścisłe – to jest dużo więcej. Dużo się mówi o budowie Europejskiej Przestrzeni Badawczej, w której chcemy być ważnym podmiotem. I wydaje się, że to jest jeden z dobrych fundamentów tego, żebyśmy w tej Europejskiej Przestrzeni Naukowej działali podmiotowo. Mówimy też o młodzieży, dużo się mówi o społeczeństwie informacyjnym i gospodarce opartej na wiedzy, ale często

identyfikuje się to tylko z tym, że wszyscy mają posiadać komputer i mieć dostęp do internetu szerokopasmowego. Nie, społeczeństwo informacyjne to coś więcej: to społeczeństwo, w którym większość obywateli zajmuje się wytwarzaniem lub przetwarzaniem wiedzy. A więc mamy tutaj wspaniały przykład, fundament – to nie tylko historia, to też niesłychanie ważna przyszłość.

Skoro w Chicago ogłaszają, że Kopernik i Banach, pomijając nawet naszą Marię Skłodowską-Curie... A więc to jest ważne, to oznacza coś więcej. I dlatego ja muszę powiedzieć tak: jest wiele okrągłych rocznic, ale my wybieramy w momencie historycznym, w tym obecnym dniu to, co nam się wydaje ważne. Za kilka lat akcenty mogą być inne. Dlatego zresztą zawsze odbywa się tu dyskusja. Rozmawiamy, mówimy o tym, i to jest też jakiś sposób oddziaływania i wypełniania naszej misji. I dlatego ja myślę tak: nie ma wątpliwości, że to jest niezwykle potrzebne. Nie możemy tylko sprawdzać w kalendarzu, kiedy są jakieś równe rocznice, stulecia, tylko powinniśmy wyszukiwać to, co w danym momencie jest potrzebne, co niejako pokrywa to zapotrzebowanie i jest zachętą do rozwoju, do pokazania, że można zrobić jeszcze coś więcej. Dziękuję bardzo.